

KRACHTIG AANWEZIG ZIJN IN DE KLAS

Pocketboek

Rob Salter

bazalt

Colofon

Vertaling: Henriette Schoemaker
Bewerking: Jan Ververs
Projectleiding: Nicole Hendriks
Vormgeving: Efex Ltd (originele uitgave), Studio Karmel (Nederlandse versie)
Drukwerk: PrintSupport4u

© Rob Salter, 2016

This translation of Classroom Presence, first published in 2016, is published by arrangement with Management Pocketbooks Limited, Laurel House, Station Approach, Alresford, Hampshire SO24 9JH, UK.

ISBN 978-94-6118-261-6

Bazalt Educatieve Uitgaven, 1e druk 2019

© Bazalt Educatieve Uitgaven, 2019

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd of doorgegeven in welke vorm dan ook zonder schriftelijke toestemming van Bazalt. Voor informatie over training en coaching aansluitend bij deze uitgave kunt u terecht bij een van onderstaande organisaties:

Bazalt: (088) 5570500 | info@bazalt.nl

HCO: (070) 448 28 28 | info@hco.nl

RPCZ: (0118) 480 800 | info@rpcz.nl

Bazalt maakt deel uit van de Bazalt Groep en werkt daarin samen met partners HCO en RPCZ.

Inhoud

Pagina

Inleiding

4

Status

13

Assertiviteit

35

Rapport

53

De drie cirkels

63

Contact

81

Stem, aankleding, ruimte

101

Hoe zorg je ervoor dat je echt aanwezig bent?

We kennen ze allemaal: leraren die aandacht afdwingen zodra ze een lokaal binnenlopen; hun aanwezigheid wordt onmiddellijk opgepikt door de leerlingen, vaak nog voordat er iets gezegd is.

Toch denken de leerlingen in die klas niet: voor deze leraar heb ik respect; wat is hij toch aanwezig! Het proces speelt zich onbewust af. Kinderen en tieners 'lezen' hun leraren en reageren op een emotioneel niveau op het uiterlijk van leraren en op hoe ze spreken, welk voorbeeld zij geven en hoe zij zich presenteren.

Soms is het lastig om na lesobservaties nuttige feedback te krijgen over de impact die je hebt op je klas. Af en toe krijgen leraren de opmerking dat ze 'niet echt aanwezig zijn'. Dit is dan meestal een eufemisme voor 'slecht gedragsmanagement' en gaat zelden gepaard met tips waarmee ze die ongrijpbare aanwezigheid kunnen vergroten.

Intussen zit je klas vol met leerlingen die het helemaal niet lastig vinden om feedback te geven en die jou onbeperkte feedback kunnen geven over de mate waarin je aanwezig bent – van uur tot uur en van dag tot dag – als je het maar leert zien!

Echte aanwezigheid in andere beroepsgroepen

Als leraar zijn we gewend om te reflecteren op onbewuste of onderbewuste processen en er bovendien les over te geven. Dat doen we bijvoorbeeld als we leerlingen laten zien hoe ze de subtekst in een roman of toneelstuk kunnen afleiden of analyseren. Toch komt het leren over en het benutten van dit communicatieniveau nauwelijks aan bod in de lerarenopleiding en bijscholing van leraren.

Mensen uit het bedrijfsleven, politici en acteurs – allemaal professionals die hun publiek moeten bespelen – worden vanzelfsprekend getraind in het versterken van hun uitstraling om zo effectiever en boeiender te communiceren. Waarom geldt dat niet voor leraren?

Competentie op dit gebied is een belangrijke indicator voor hoe effectief we in de loop van onze carrière onze klassen managen en kwalitatief goed onderwijs geven.

Het verband tussen acteren en lesgeven

Toen ik met leraren in opleiding werkte en merkte dat ze het moeilijk vonden om zich in de klas te laten gelden, drong het tot me door dat ze de acteertechnieken die ik aan dramaleerlingen in de hoogste klassen leerde, goed zouden kunnen gebruiken.

Later werd ik een coach voor leraren, en door de jaren heen ontwikkelde ik mijn benadering waarmee je je aanwezigheid in de klas duidelijk kunt neerzetten. Ik werk nu regelmatig met leraren en leer hun:

- de feedback die ze van leerlingen krijgen te interpreteren;
- de subtekst en implicaties te begrijpen van de manier waarop ze in de klas reageren;
- maximaal gebruik te maken van hun lichaam en stem;
- te begrijpen hoe ze effectief gebruik kunnen maken van de ruimte in het lokaal;
- in te zien hoe assertiviteit, rapport en status een transformerende driehoek kunnen vormen;
- zichzelf te overwinnen; als je het in je dagelijks leven moeilijk vindt om nee te zeggen, zul je het in de klas vaak lastig hebben.

Aanwezigheid en je rol van leraar

Het begint met het volgende uitgangspunt:

Krachtige aanwezigheid creëer je in je rol van leraar.

Wat is die lerarenrol en hoe creëer je die?

Je kunt deze vraag op allerlei manieren benaderen, maar de leukste manier is om naar stand-upcomedy te kijken. Bij de meeste theatervoorstellingen moeten de acteurs het publiek negeren om het op die manier de wereld van het toneelstuk binnen te trekken. Stand-upcomedians moeten juist met hun publiek werken, want de reacties van het publiek zijn essentieel voor de show. Ze moeten omgaan met provocaties en ervoor zorgen dat ze het publiek op hun hand krijgen, want anders wordt er niet gelachen en is de voorstelling een martelgang. Eigenlijk gaat het in de klas niet heel veel anders...

Rol

Onthoud: je lerarenrol is het hulpmiddel;
krachtige aanwezigheid is het resultaat.

Van toneel naar klaslokaal

Natuurlijk zijn er verschillen tussen het werk van de stand-upcomedian en dat van een leraar, maar de overeenkomsten zijn duidelijk. Een goede stand-upcomedian is sympathiek, maar ook dominant en assertief genoeg om zich niet op stang te laten jagen door provocaties vanuit het publiek. Herinner je je hoe je favoriete leraren er schijnbaar moeiteloos in slaagden je te inspireren en te vermaken, terwijl ze zelf de controle hielden? Dit is precies hetzelfde.

Terwijl ze hun lokaal in lopen, lijken veel succesvolle leraren hun lerarenrol aan te trekken als een oude, vertrouwde jas. Op dat moment veranderen zij hun stem, toon, lichaamshouding en uitstraling. Hun professionele rol is niet 'wie ze zijn', maar 'wie ze zijn in de klas', en dat helpt hen om hun werk te doen.

Vooraf nieuwe leraren hebben moeite met het idee dat ze niet zichzelf kunnen zijn voor de klas. Pas na een aantal vervelende ervaringen zijn ze bereid de jas (of soms zelfs het harnas!) aan te trekken die hen helpt te overleven. In dit pocketboek vind je onder andere een set aanvullende vaardigheden waarmee je een sterke lerarenrol leert neerzetten.

Maar aanwezigheid alleen is toch niet genoeg?

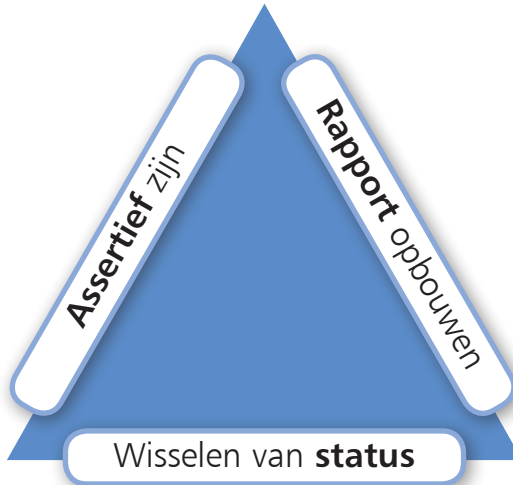
Alle goede leraren zijn in staat om het strafreglement van hun school toe te passen als dat nodig is, maar de beste leraren lijken daar toch minder behoefte aan te hebben. Zij hebben geen sancties meer nodig, behalve in extreme situaties.

Alle leraren die zich hiervan bewust worden en ermee oefenen, kunnen zo'n niveau van competentie en invloed bereiken, en een krachtige aanwezigheid in de klas ontwikkelen.

Tegenwoordig werk ik met leraren in verschillende stadia van hun loopbaan. Ik leer ze een vaardighedendriehoek aan waarmee ze een krachtige aanwezigheid ontwikkelen en vertrouwen krijgen in hun eigen rol. Deze driehoek bestaat uit het vermogen om assertief te zijn, rapport op te bouwen met je leerlingen en naar believen van status te wisselen.

Daarnaast zal ik in dit boek ingaan op manieren om relaties op te bouwen en om verbinding te maken met je leerlingen met behulp van technieken die ontleend zijn aan NLP, de psychologie en het theater.

Vaardighedendriehoek

Lezen versus doen

'Ik hoor en ik vergeet. Ik zie en ik onthoud. Ik doe en ik begrijp.' Confucius

Als goede leraar zul je de oude wijsheid hierboven ter harte genomen hebben. Als je een les plant, zul je dus op zoek gaan naar manieren waarop jouw leerlingen kunnen laten zien dat ze het weten en de stof kunnen toepassen.

Dat geldt ook voor dit boekje. In mijn opleiding tot acteur en dramadocent heb ik geleerd om het leerproces van mijn leerlingen fysieker te maken. Jammer genoeg zit je niet bij me in mijn studio of tegenover me in een coachingssessie, dus moet ik erop vertrouwen dat de inhoud je zal inspireren om een aantal van deze ideeën zelf uit te proberen.

Zelfs als je hierna gewoon voor je klas gaat staan, je hoofd stilhoudt en merkt welk effect dat heeft op je leerlingen en op jezelf, heeft dit boekje zichzelf al terugverdiend. Als je dat ene trucje regelmatig gebruikt, kan dat een geweldig effect hebben op de manier waarop jouw publiek naar je kijkt.

Zodra je begrijpt dat kleine veranderingen een enorme impact kunnen hebben op je lespraktijk, zul je hopelijk geïnspireerd raken om nog meer van de hier beschreven ideeën toe te passen.

Ademhaling en stemgebruik

Denk eens na over je ademhaling en stemgebruik. Wees je bewust van je ademhaling op dit moment, terwijl je deze bladzijde leest, en zorg ervoor dat je je rug recht en je hoofd stil houdt. Wat merk je op?

- Merk je dat je buik uitzet en zich vult met lucht?
- Merk je dat je ademhaling iets dieper wordt?
- Merk je een subtiele verschuiving in je gedachten en emoties?

Probeer nu iets anders. Misschien moet je even wachten tot je alleen bent, want hierbij maak je geluid! Zorg ervoor dat je je hoofd stil en je rug recht houdt (staan of zitten mag allebei). Neem de tijd en adem in door je neus en uit door je mond. Zodra dit goed voelt, maak je geluid terwijl je uitademt, een 'aaaah'. Let op de toonhoogte, de toon en het register.

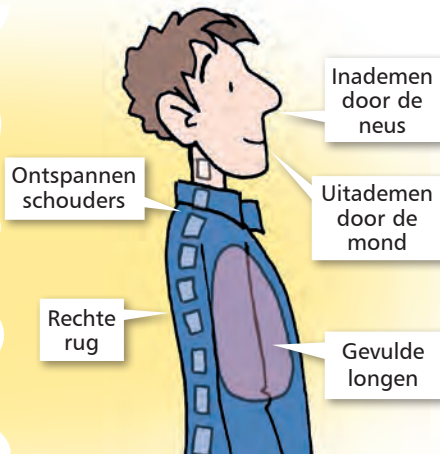
Ga nu terug naar je oorspronkelijke houding en let op wat er met je ademhaling gebeurt. Waarschijnlijk wordt die oppervlakkiger. Misschien kun je ook je buik niet meer vullen met lucht en als je probeert precies hetzelfde geluid te maken, klinkt het waarschijnlijk toch anders.

Ademhaling en stemgebruik

Oppervlakkige ademhaling

Ademhaling voor stemprojectie

De kleding van de leraar

'Leerlingen hebben bepaalde verwachtingen. De eerste is een gevoel waar ze zich maar half van bewust zijn: als hij om ons geeft, besteedt hij aandacht aan zijn uiterlijk [...] Ze raken van slag door de lichtelijk agressieve, onzekere keuze van de leraar die maar iets aantrekt, ze raken gedeprimeerd door slecht gedragen kleren en ze zijn beledigd door kapotte of vuile kleren.'
Michael Marland, *The Craft of the Classroom*

Toen hij dit schreef, in 1975, was Marland adjunct-directeur van een school in Londen. Er is van alles veranderd sinds de jaren zeventig, maar de manier waarop we ons kleden, maakt nog steeds indruk op onze eenentwintigste-eeuwse leerlingen. Dat is iets om over na te denken.

Ruimtelijk bewustzijn

Tijdens mijn opleiding tot regisseur moest ik leren begrijpen wat de implicaties waren van de positionering van de acteurs op het toneel.

De driehoek is een eenvoudig voorbeeld van zo'n opstelling: de persoon die centraal staat, bevindt zich in de punt van de driehoek en de twee andere acteurs staan meer naar voren en kijken naar de hoofdrolspeler. Zulke opstellingen helpen het publiek om de aandacht op de goede acteur te richten.

Ook in het klaslokaal speelt ruimtelijk bewustzijn een rol, want hoewel leraren niet langer verheven op een podium voor de klas staan, is er toch in de meeste klaslokalen een duidelijke verdeling tussen 'toneel' en 'zaal'.

Het boek *Krachtig aanwezig zijn in de klas*
pocketboek bestellen?

Ga naar shop.bazalt.nl

Workshop of studiedag hierover?

Neem contact met ons op via dienstverlening@bazalt.nl.

Wil je meer previews ontvangen?

Meld je dan aan voor onze e-mailings: [aanmelden](#)

BAZALT GROEP bestaat
uit Bazalt, HCO en RPCZ

